

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Commentaria Vetustissima & profundissima Super Canticvm Canticorum Salomonis Qvod Hebraice Dicitvr Sirhasirim

Wolbero <de Sancto Pantaleone>

Coloniae Agrippinae, 1630

Versvs II. Ego dormio & cor meum vigilat. Vox dilecti mei pulsantis, aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10027

Psal. 35.

Ab vbertate domus Dei qui inebriantur.

2. Cor. II.

Psal. 62.

ptorum plena perceptio : vnde psalmista de his qui hac plenitudine debriantur; dicit *inebriantur ab vbertate domus tue.* Quæ enim est domus Dei nisi Ecclesia, siue mens cuiuslibet iusti ? Quæ autem est huius domus vbertas, nisi quædam plenitudo diuinorum præceptorum & Sacramentorum, quâ repletur & ditescit sancta Ecclesia, siue Sancti alicuius anima ? Sed ab hac vbertate replentur & inebriantur, quicumque ex institutione Ecclesiæ vel eruditione Sancti cuiusque plenam percipiunt cognitionem, in ipsorum præceptorum & Sacramentorum necessaria vtilitate & honestate. Hac vbertate repletus erat, qui dicebat, *etsi imperitus sermone, non tamen scientiâ* : huius vbertatis plenitudinem optabat psalmista cum dicebat, *sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea.*

Sed quia sponsi hortantis vocem sponsa audierat, & præceptorum eius suauitatem cordis palato gustauerat, atque huius boni plenitudine audiendo, legendo, credendo & operando inebriata fuerat, qualem effectum hæc plenaria effusio habuerit; vel quid inde vtilitatis consecuta sit denuntiat dicens, *e-*

*go dormio
&c.*

VERSVS II.

Ego dormio & cor meum vigilat. Vox dilecti mei pulsantis, aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, & cincinnati mei guttis noctium.

Actus huius dormitionis & vigilantia, si ad exteriora respicias, minimè potest in vno eodemque simul esse, vno eodemque tempore, quia nemo potest simul & dormire, & aliquid vigilando cogitare vno eodemque momento vel tempore: si verò ad interiora respicias, & ritu huius dormitionis & vigilantia attendas, ita sibi hæc duo inseparabiliter adhærent, vt vno eodemque tempore aut non esse, aut simul esse debeant.

Dormitio & vigilantia secundum respectum ad interiora simul esse possunt, nõ secundum exteriora.

Quid enim est hæc dormitio, nisi ab omnibus mundi curis & actionibus exoccupatio, & quasi quædam mentis requies & paulatio ? Quid autem est cordis vigilantia, nisi ad Deum cum sinceritate iugiter intendens amor contemplatorius, siue contemplatio amatoria ? Sed dum certum sit nullum sanctæ contemplationis virtutem posse habere, nisi studuerit ab omnibus mundi negotijs liber & expeditus esse; & è conuerso nullum se à mundi negotijs expedire posse, nisi Deum diligere & desiderare incipiat pura & simplici intètionem, constat hæc duo, vt dictum est, ita sibi adhærent, vt vno eodemque tempore in vno eodem-

Quid per dormitionem sponsa & cordis eius vigilantiam accipiendum sit.

Z 3,

dem-

demq; ab omnino non esse, aut simul esse debeant. In hoc ergo modo, simul dormire & vigilare possibile est, nec vlla ibi est contrarietas, vbi ista est in affecto animo habitus identitas: nam idem est vigilare hoc modo quod dormire, & idem est dormire quod vigilare; quia contemplationi inhærere est dormire mundo, & vigilare Deo, & nisi mundo dormiat non vigilat, & nisi vigilet Deo, non dormit mundo.

Dormire
& vigilare
quando
pro eodem
capiantur.

Sed quæri potest, cur dicat sponsa, *ego dormio, & cor meum vigilat*, quasi totus homo dicatur dormire, & pars hominis, hoc est cor vigilare. Ad quod dicendum, quod totus homo dicitur corpus & anima, pars verò aliqua totius cor est: pars autē ista ad solum hominem interiorem respicit, hoc est animam; totus verò homo ad hominem exteriorem simul & interiorem intendit. Totus verò homo dormire debet, quando pars ista scilicet cor in contemplatione vigilare studet, hoc est cor, & animo, quod est voluntate & actione ab omnibus exterioribus cessare, & quasi quiescere, vt interioribus possit liberius vacare: Quia ergo sponsa cōsiderauit, perfecte se visioni cœlestis spōsi inhærere nō posse, nisi omnes sensus suos interiores & exteriores liberos & expeditos habeat, rectè dicit, *ego dormio, & cor meum vigilat*: ac si alijs verbis patenter dicat, quia à terrenarum rerum strepitu, cogitatione

Totus homo dicitur corpus & anima, pars aliqua totius est cor, & quare totus homo dicitur dormire, cor solum vigilare.

& opere funditus quiesco, idcirco subtilius, in diuina contemplatione mente vigilo.

Ad superiora autem ita continuandum est, vt quia sponsus dixerat de suis Prædicatoribus, quod tanta eos sanæ doctrinæ suauitate & auctoritate repleset, vt eos sibi incorporatos nemo dubitare deberet atq; ideo in eorum prædicatione epulari & inebriari valde vtile & honestum esset; sponsa quasi hoc monitu excitata fuerit, & sanctorū prædicatione verbis & exemplis valide profuerit, responderet. Quoniã inquit; ô dilecte tuis monitis te aspirando perueniente & adiuuando prosequente parui, & Prædicatorū tuorum doctrinis, per fidem, spem, & charitatem ita animum applicui, vt non solum quasi comederim & biberim, sed tota inebriata sim, ita sensus mei carnales hac ebrietate sopiti sunt, quod ecce iam ab omnibus presentis vitæ curis & desiderijs penitus dormio, & in sola diuinitatis contemplatione per intimum amorem corde vigilo.

Parag-
phus hic
quomodo
cum præ-
cedenti
connecta-
tur.

Ego quidem, inquit licet sanctorum Patrum dictis scriptis & gestis edocta, qualiter & in actiuâ & in cōtēplatiua proficere debeam vita, meliorem tamē partē elegi; quia in cōtēplatiua vita, toto corde & corpore soli Deo vacare deliberavi, sed quia dilectus per gratiã suã cibauit me pane vitæ & intellectus, & aqua sapientie salutaris potauit, vt ad prædicationis officium idonea existere possim,

Eccli. 15.

possim, pulsar & excitat, & vt non tantum mei solius in contemplatione quiescendò, sed & proximorum in prædicatione laborãdo curam geram, imperat. *Aperi*, inquit, *mihî*: nam *vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos*, *filius autem hominis non habet, vbi caput reclinet*: præter paucos enim, quorum fide susceptus sum, totus penè mundus vel incredulitate, vel fidei prauitate me repellit, Iudæis quidem & paganis non credentibus: Hæreticis vero fidem orthodoxam deprauantibus. Vnde mihi sub diuo constituto *caput rore perfunditur*, quia diuinitas mea peruersis sententijs Hæreticorum quasi de cælo propter sermonum elegantiam cadentibus, sed veritatis & rectæ fidei calore carētib; inhonoratur. *Cincinnati quoq; mei pleni sunt guttis noctium*, quia fideles, qui mihi quasi capiti suo per fidem & operationem adhærere deberent, illorum peruersis dogmatibus in noctibus prauorum sensuum cadentibus, inficiuntur, & à veritatis amore frigidi efficiuntur.

Siue *caput meum plenum est rore, & Cincinnati mei guttis noctium*, quia ab amore Dei & proximi frigida sunt corda infidelium: per caput enim Deus, per Cincinnati proximi possunt intelligi. *Aperi ergo mihi*, quia nisi te prædicante & docente in illorum corda non potero intrare: quocirca surge interdum de illo dulci internæ solitudinis tuæ dor-

itorio & officium prædicationis assume, vt postquam tua edocti prædicatione pristinos errores abdicauerint, & sua mihi mentis hospitium rectâ fide & operatione præparauerint, libens introcâ, & saluferum eis gratiæ meæ munus impendam.

Soror, inquit, *mea, amica mea, columba mea, immaculata mea*: quid tibi vult istarum quatuor appellationum probatio? nihil attendit spiritus sanctus in hac quatuor tam distincta positione vocabulorum? minimè. Nam si interioris hominis oculos adhibeas non contemnendam in hoc numero appellationum rationem & rationis utilitatem perspicies: forma quippe spiritualis quadraturæ necessaria est omni animæ in culmine perfectionis volentis stare; quadratum enim quocunq; vertitur stabit. Et hæc debet esse perfectorum constantia, vt nec eleuetur prosperis, nec deiciantur aduersis, sed vno semper modo in sancti propositi persistant ordine & loco.

Sed quæ est ista spiritualis quadratura? nimirum fides, spes, charitas, & operatio: *fides* enim, sicut dicit Apostolus, *per dilectionem operatur, & fides si non habeat opera, mortua est in semetipsâ*, charitatis autem probatio est operatio: qui verò non credit, nec sperat; & qui non sperat, nec habet quod diligat: porro qui nec credit, nec sperat, nec diligit, quid est pro-

Dilecta cur quatuor appelletur nominibus.

Spiritualis quadratura est fides, spes, charitas & operatio.

Gal. 5. Iac. 2.

Matth. 8. Luc. 9.

Dogmata Hæreticorum cur rori comparentur, siue guttis noctium.

Per caput Deus per Cincinnati proximi intelliguntur.

pro quo operetur. Hæc est totius boni operis in vnoquoq; intentio, vt hoc quod credit, sperat, & diligit, quandoq; consequi mereatur. In mensurâ autem quadri, non aliud latus maius est, atq; aliud minus, sed cuncta simul quatuor latera æquali spatio tenduntur, quia & in ipsas easdem virtutes, quas diximus, fidem scilicet, spem, charitatem atq; operationem, quàm diu in hac vita viuimus, æquales esse apud nosmetipsos inueniemus. Vnusquisq; enim qui in actiua vitæ exercitio versatur, tantum credit quantum sperat; quantum credit operatur, & amat, tantum amat quantum credit, sperat, & operatur, tantum operatur, quantum credit, sperat, amat.

Item anima quadratura constat quatuor virtutibus cardinalibus.

Siue dicamus, istam quoq; animam quadraturam in quatuor constare principalibus virtutibus, scilicet prudentia, fortitudine, iustitia; temperantia: Istæ enim virtutes ita in quadro sunt vt vna aliam non excedat. Magna quippe prudentia est, sed si minus est in periculis fortis, minus in operationib⁹ iusta, minus à voluptatibus temperans, profectò minus est prudens.

Magna est fortitudo, sed si minus intelligit quæ bona custodiat, quibus malis resistat, si minus tenet opera iustitiæ, atq; aliquando iniustitiæ dominatione superatur, si minus à voluptatibus appetitum temperat, sed vincitur delectatione, minus est fortis. Magna est iu-

stitia, sed si minus quam debet inter iusta & iniusta opera discernit, si minus se contra aduersa confortat, si minus carnem in delectatione temperat, minus est iusta. Magna est temperantia, sed si minus intelligit vnde se temperet; si aduersa sustinere per fortitudinem minus valet, atq; in timore animum deijcit, si per præcipitationem suam aliquando ad iustitiæ opera prorumpit, minus est temperans.

Si ergò perfectiorum fidelium vita per quadrum mensuretur, tantum habet latus vnum; quantum latera singula, quia vnusquisq; tantum prudens est, quantum fortis, iustus, & temperans; tantum fortis, quantum prudens, iustus, temperans; tantum iustus, quantum prudens, fortis, temperans; tantum temperans, quantum prudens, fortis, & iustus fuerit. Sed quia Doctor gentium dicit *castigo corpus meum, & in seruitutem redigo ne forte cum alijs predicauero, ipse reprobus inueniar*, hoc studere semper prædicator debet, vt recta quæ ore prædicat, ipse quoq; in suis actibus ostendat. Vita perfectorum per quadrum quomodo debeat esse mensurata, 1. Cor. 9.

Necessaria est ergo omni prædicatori virtutum istarum quas posuimus quadratura, scilicet vt fidem, spem, charitatem, atq; operationem ipse in se habeat, & alijs habendam prædicet; prudentia quoq; fortitudine, iustitia temperantia fulgeat, & ad hæc quoq; alios docendo erudiat. Prædicator quam virtutum quadraturam habere debeat.

Quia

Quia ergo Dilectus iste Dilectā in contemplatione securè quiescentem ad prædicationis officium excitat, quadriformis eam gratiæ nomine vocat, quatenus per hoc ei insinuet, quod is qui ad prædicandum mittitur, his semper quatuor virtutibus quadratus esse debeat. Sororem quippe appellat propter fidem, amicam propter spem, columbam propter charitatem, immaculatam propter operationem. Sancta nempe Ecclesia siue qualibet sancta anima, quæ Sponsæ & dilectæ nomen sortita est credendo in omnipotentem, consequitur æternam hæreditatem vt fiat hæres Dei, cohæres autem Christi, quia filiationem Dei meretur per gratiam, quam ille habet per naturam.

Sancta Ecclesia vel anima Sponsæ & dilectæ nomē vnde sortiat. *Sortiat. Sponsa Amica.*

Dilecta Deo anima cur à Sponso Soror vocetur.

Ioh. I.

Sponsus ergo iste cœlestis dilectam sibi animam sanguinis sui pretio redemptum Sororem nuncupat, quia quod ipse essentialiter est, hoc ipsa nuncupatiuè dici potest, dicit enim Iohannes in Euangelio suo, quia quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt: de quibus & ipse Dominus dicit, quicunq; fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.

Anima Sancta cur à Sponsa Amica.

Amicam nuncupat, quia dum ei arcana quædam scientiæ suæ, & im-

mensitatem ineffabilis bonitatis suæ manifestat in magnam eam spem futuræ beatitudinis subleuat; veræ quippe signum amicitiae est, secreti sui quempiam consciū facere: Vnde Dominus discipulis, quibus diuinæ voluntatis mysteria reuelauerat, iam non dicam vos, inquit, seruos, sed amicos quia omnia quæ audiui à Patre meo nota feci vobis.

ca appellatur.

Ioh. 15.

Columbam nominat, quia simplicem, innocentem, & pacificam, Dei quoque ac proximi dilectione præditam approbat, sicut columba simplex est animal & innocens ab omni se laniatu abstinens, & nunquam alienos pullos tanquam suos fouens.

Sponsus fidelem animam quare vocet columbam.

Qui enim verè innocēs est, charitatem Dei & proximi habere dignoscitur, quia verà innocentia est, quæ sic definitur, innocētia vera est, quæ nec sibi, nec alijs nocet: sibi namque nocet, dum Deum malè agendo offendit; alijs nocet, dum malæ actionis exempla præbet: qui ergo malè operari deuitat, Deum se diligere probat, quia inde semetipsū seruat vnde laborat ne Deum perdat: proximum quoque se diligere probat, quia inde cum ad benè agendum inuitat, vnde se ipsum custodit, ne Deum offendat. Recta ergo definitio est veræ Innocentiæ, quæ nec sibi nec alijs nocet, quia per hanc dilectio Dei & proximi exprimitur, in qua tota plenitudo legis versatur.

Definitio veræ innocentie.

A a

Nam

Nam quid sit plenitudo legis, pulchrè per quintâ speciè definitionis, quæ græcè *κατὰ ἀντίθεσιν* Latine ad verbum dicitur, declaratur, quando id quod quæritur, vno verbo ostenditur, hoc modo, *plenitudo legis, dilectio*. Si ergo plenitudo legis charitas est, *charitas autem non agit perperam*, profectò qui charitatem habere dignoscitur, totam legem seruare probatur: & quia ipsa *charitas in cordibus electorum per Spiritum Sanctum diffunditur*, consequens est, vt qui charitatis donum possidet sancti Spiritus donis se illustratum confirmet. Si enim nulla virtus sine charitate valet, charitas autem per Spiritum sanctum confertur, nimirum qui charitatem habet, Spiritum Sanctum habere probatur, in quo omnium virtutum dona tribuuntur. Vnde nunc rectè Sponsus Sponsam quam ad prædicationem inuitat, columbam nuncupat, vt ei insinuet quia charitatem habere debeat, quæ per Spiritum sanctum datur, qui in columbæ specie visus esse astruitur.

Quare Sancta anima à Sponso immaculata nominetur.

Immaculatam vocat, vt quicquid operatione ostenderit, pura id intentione facere meminerit, non vt laudem humanam inde recipiat, sed vt soli diuinitati placeat, quia coram Deo sordent illa opera, qua pro mundi fauore fuerint exhibita.

Siue ideò *immaculatam* nuncupat, vt munditiam mentis & corporis diligendam insinuet, siue vt

eam præmoneat, quatenus in prædicatione sua omnem hæreticæ prauitatis maculam diligenter euitet.

Porro propter quatuor virtutes principales, quibus pulcherrima mentis quadratura consistit quatuor istis nominibus dilectus dilectam appellat, vt quam ad prædicationem surgere hortatur, prudentem, fortem, iustam, & temperantem esse debere demonstrat, vt pote *sororem, amicam, columbam, & immaculatam*. Qui enim per fidei integritatem ad summi Patris festinat hæreditatem, prudenter nimirum intelligit, quid vel quale est quod credit: qui verò diuinorum præceptorum & Sacramentorum mysteria Deo reuelante cognoscit, dum fortiter aduersa pro Deo tolerat, dum etiam fortiter blandientia mundi gaudia contemnit, profectò quid speret ostendit; at qui Spiritus Sancti gratia plenus, simplicitatis & innocentie bonum amplectitur, quia iustus esse studet, profectò quod Deum diligit, ipsa sua iustitia loquitur. Porro qui talem sibi modum viuendi constituit, vt in omnibus suis actibus sanctæ discretionis moderamina habere nouerit, dum se & à mundi voluptatibus per virtutum studia temperat, & iustitiæ bonum non indiscretè tractat, quàm mundus & rectus in omni sua operatione sit, demonstrat.

Prædicaturus qualis esse debeat.

Bene

Benè ergo Sponsus Sponsam, quam ad officium prædicationis suscitavit, sororem, amicam, columbam, & immaculatam vocat, ut ei insinuet in omnibus suis officijs & actibus quàm quadrata mente consistere debeat. Sed illa pulsanti respondet, & ab illo deliberato intimæ quietis otio, surgere detrectat, dicens, *expoliaui me tunica mea &c.*

VERSVS III.

Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?

Impedimenta inquit sæculi, & curas actualis vitæ, quibus hactenus implicita eram, ab animo meo reieci, ut in diuinâ contemplatione liberius vacare possim, quomodo nunc iterum per officium prædicationis à quiete ista me surgere, & actualis vitæ studijs deseruire hortaris? *Laui pedes meos*, hoc est negligentias operum meorum, quas ex cogitationum & rerum mundanarum puluere contraxi, aqua compunctionis ex diuina charitate surgentis perlui, quomodo iterum eas contraham ex illuione strepitus terreni? Nam valde est difficile inter sæculi huius homines conuersari, & nulla humanæ fragilitatis contagione maculari. Facile quippe materia exterius corporeis sensibus adhibita, interius animæ pulchritudinem inficit.

Lotio pedū Sponsæ quid figuret.

Sed dum ista mecum reuoluerem, & à proposito meo decedere non tutum arbitrarer, dicam ô filiæ Ierusalem, quid dilectus meus fecerit.

VERSVS IV.

Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum eius.

Quid enim est manus eius, quid foramen, quid venter eius? Profecto *manum dilecti* debetis intelligere virtutem omnipotentis & occultæ inspirationis illius. Cum verò mens hominis curis & voluptatibus sæculi dedita, nihil de Deo, nihil de salute animæ cogitat, quasi muro quodam & maceriâ peruersitatis circumclusa & obsita, nullum iam habet aditum vel foramen, per quod diuinæ gratiæ lumen dignetur intrare.

Per manum dilecti intelligitur virtus omnipotentis eius.

Sed quia nonnunquam tales diuina virtus aspirando præuenit, ut de peccatis suis compugantur, quasi rupta prædamnata mentis maceria, foramen & quædam scissura aperitur, vnde effluant compunctionis lachrymæ, ex pœnitentis & quasi scissi cordis dolore excitatæ. De quali scissura monet Propheta, *scindite, inquit, corda vestra, & non vestiment a vestra.*

Quando dilectus misit manum suam per foramen.

Iohelis. 2.

Cūq; duo sint genera compunctionis, sunt genera.

A a 2